

Andreea DUMITRU

Un festival pentru FAUST: Edinburgh, 18–22 august 2009

I

A fost nevoie de un buget de peste 2 milioane de euro (poate prea extravagant în vremuri de criză economică, au socotit unii) pentru ca spectacolul creat de Silviu Purcărete la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu să poată fi văzut la Edinburgh, onorând invitația făcută anul trecut de Jonathan Mills, directorul celui mai prestigios festival din lume. A fost nevoie de zece curse aeriene pentru transportul echipei (aproape 150 de artiști, muzicieni, personal tehnic, jurnaliști) și de trei camioane pentru cel al decorurilor, ca să poată fi susținută seria de cinci reprezentații programată în trepidanta Meccă a teatrului mondial.

Iar *Faust* a fost, într-adevăr, revelația Festivalului, *the hottest ticket in town*. Gradenele cu 524 de locuri instalate în complexul expozițional Lowland Hall Ingliston au părut în fiecare seară prea puțin încăpătoare pentru a satisface curiozitatea publicului stârnit de campania de promovare extrem de eficientă, al cărei suflet s-a dovedit a fi chiar Jonathan Mills. A alimentat vâlva creată în jurul lui *Faust* nu doar anunțul la care visează orice producător – spectacolul la care biletul costa 20 de lire sterline a fost declarat *sold out* cu săptămâni înaintea primei reprezentații. Au mai contribuit, desigur, și nenumăratele cronici apărute prompt, ca în orice capitală culturală ce se respectă – cele mai multe dintre ele, peste măsură de elogioase, însoțite de multrâvnitele „cinci stele”, altele mai reci, dar și, inevitabil, răzlețe voci ostile. Nu a fost de ignorat, firește, nici Premiul „Herald Angel”, pe care Ofelia Popii, „senzația săptămânii în rolul Mefisto”, l-a primit din partea *art-editor*-ului Keith Bruce de la cotidianul *The Herald* (partener media al EIF), într-o companie selectă: Christopher Bell, dirijorul Corului Festivalului, actorul Frank Woodley din *Optimism* după Voltaire (regia Tom Wright, Melbourne Malthouse), interpreta de jazz Barbara Morrison și Cynthia Hopkins (pentru producția *Accidental Nostalgia*, prezentată în Fringe).

Dar până la urmă, succesul lui *Faust* s-a născut așa cum se nasc adevăratele succese în teatru: multe aplauze și *standing ovations* din partea publicului, repetate chemări la rampă și grupuri de spectatori care zăboveau în preajma scenei după stingerea reflectoarelor, continuând să discute cu înflăcărare despre incredibila experiență intelectuală și senzorială la care luaseră parte.

II

„The greatest show on earth”

Despre Festivalul de la Edinburgh e greu să vorbești în câteva cuvinte. Și asta, pentru că, la urma urmelor, el nici *nu există*. E mai degrabă, vorba editorialistului specializat de la *The Herald*, „un coșmar terminologic”, o inflație de evenimente care se derulează aproape simultan, mai mult sau mai puțin vizibil. Or, ca să recurg la definiția dată de Silviu Purcărete „Noptii Valpurgice”: nu e decât o iluzie... Însă, spre deosebire de trucurile lui Mefisto, Edinburgh Festival e o iluzie aducătoare

Foto: Mihaela Marin

FAUST – echipa reunită, după ultima reprezentație la Edinburgh

Ofelia POPIL, la decernarea Premiilor Herald Angel

✳ BANK OF SCOTLAND
Herald Angels

✳ BANK OF SCOTLAND
Herald Angels

✳ BANK OF SCOTLAND
Herald Angels

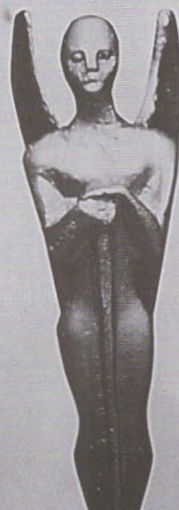

Foto: Mihaela Marin

de prosperitate, câtă vreme cetățenii orașului sporesc rândurile turiștilor ispitiți cu peste 2000 de oferte în materie de spectacol.

Desigur, cel mai notoriu ingredient al acestei iluzii rămâne Edinburgh International Festival (14 august–6 septembrie), cu tradiția sa de peste șase decenii și o contribuție anuală la economia scoțiană de 180 milioane de lire sterline. Însă nici EIF n-ar fi ceea ce este fără uriașul fundal pestrilă oferit de Edinburgh Festival Fringe (cu o organizație proprie, the Fringe Society, creată în 1958, un website propriu și un program tipărit cu 300 de pagini!). Fringe-ul împânzește literalmente orașul, din pitoresc-monumentalul Royal Mile, cu furnicarul său de scene improvizate, până în faimosul Traverse Theatre, avanpost al dramaturgiei contemporane. Există, apoi, Edinburgh Book Festival (lansat în 1983) care își instalează, în Charlotte Square, pavilioanele albe legate între ele prin lungi cozi de cititori. Dar și artele vizuale, jazz-ul și televiziunea își au propria stare de festival. Mai mult, din anul 2005, comunitățile sud-asiatice din oraș își celebrează moștenirea culturală în cadrul lui Edinburgh Mela, iar politica furnizează și ea prilejuri de dialog în clădirea Parlamentului scoțian. Orice format de *entertainment* e agreat, începând cu promenada prin fața tarabelor de la St. John's, unde se ține târgul anual al meșteșugarilor, și până la Military Tattoo, parada de kilturi și cimpoaie desfășurată pe esplanada Castelului – ritual colectiv de proporții, pentru care, de șaiszeci de ani încoace, 12 milioane de spectatori au sfidat friguroasele seri de vară scoțiană.

Pe scurt, chiar și cel mai blazat turist picat aici în toiu „Festivalului” i-ar putea da dreptate criticului Lyn Gardner, care exclamă în *The Guardian*: „There is nothing else like Edinburgh: it really is the greatest show on earth”.

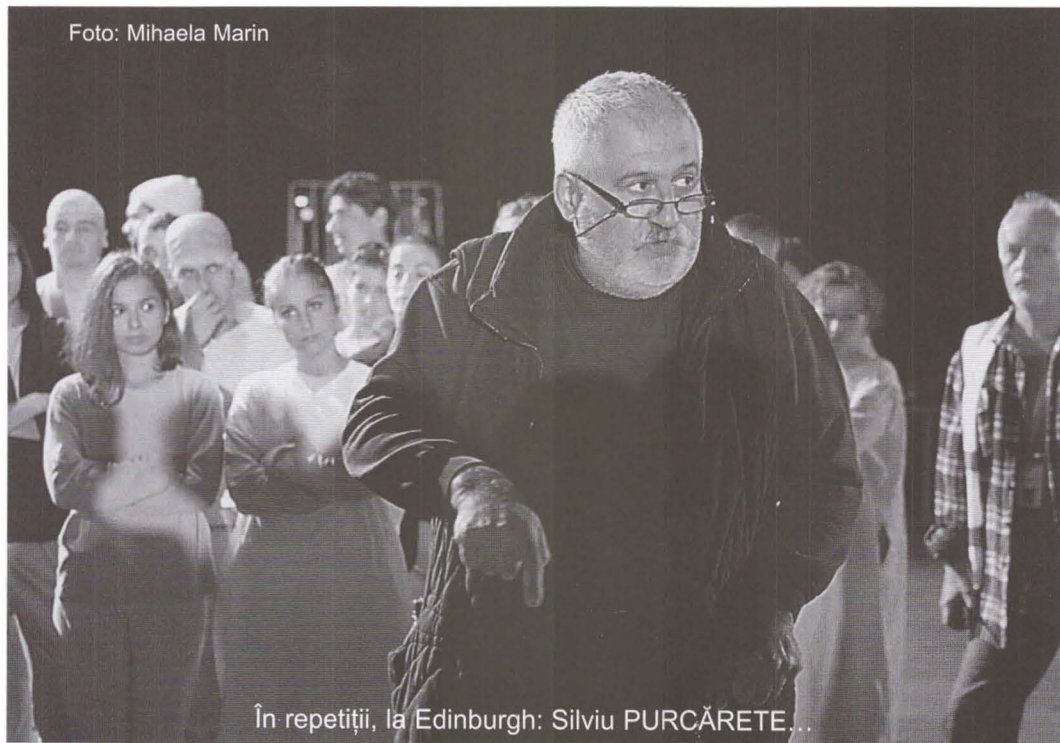
„Apocalypse now“

Și dacă n-ar fi fost decât Festivalul căruia australianul Jonathan Mills i-a conferit, se pare, o nouă strălucire, deși îl conduce abia de trei ediții, succesul *Faust*-ului sibian tot ar fi însemnat destul. În programul EIF, spectacolul are parte de o vecinătate admirabilă, iar Purcărete stă alături de cele mai importante nume din lumea teatrului mondial: Brian Friel își prezintă trilogia *Faith Healer – The Yalta Game – Afterplay*, Mabou Mines îl reinventează pe Peter Pan în *Peter and Wendy*, iar William Kentridge și Handspring Puppet Company (Africa de Sud) vin cu uluitorul *Il ritorno d'Ulisse in Patria* de Claudio Monteverdi. Și totuși, niciuna dintre aceste producții nu este creditată cu o serie de cincisprezece reprezentații, precum *Faust*! Iar asta nu e tot: chipul Ofeliei Popii, aproape de nerecunoscut sub un rictus mefistofelic, imortalizat pe coperta Ghidului de Festival (ori, mai bine spus, de festivaluri), își agață privirea pretutindeni în oraș; televiziunile transmit interviuri cu Purcărete, Stürmer și Ofelia (ciudat joc de destin teatral, s-a spus, ca un Mefisto să poarte, în realitate, nume feminin, și încă unul atât de celebru!), jurnaliștii se întrec în elogiile. Temuți pentru exigența lor, cronicarii britanici și scoțieni fac acum exces de hiperbole și superlative. La prima vedere, reușita pare mai degrabă o chestiune de cifre și dimensiuni, iar tonul e dat chiar de Jonathan Mills, care, în broșura de prezentare a lui *Faust*, mizează pe această „sălbatică, suprealistă adaptare a poveștii lui Goethe, montată la scară monumentală”. În comparație cu asemenea aprecieri, titlul cronicii apărute pe 20 august în publicația gratuită *Metro*: „The devil is the details”, deși teribil de exact, pare descumpănitor de modest.

Faust în cantonament

Royal Highland Centre, Ingliston e un reper neobișnuit pentru publicul Festivalului, excentric circuitului teatral din toate punctele de vedere (aflat la 10 km de oraș, în apropierea aeroportului, găzduiește, în mod normal, evenimente corporatiste și

Foto: Mihaela Marin

În repetiții, la Edinburgh: Silviu PURCĂRETE...

...și compozitorul Vasile ȘIRLI

Foto: Mihaela Marin

târguri de tot felul), dar este, se pare, și singurul spațiu în care ar fi încăput „cea mai ambițioasă producție” a ediției 2009. Puțini par să-și mai aducă aminte că, în 1993, Peter Stein a prezentat tot aici un impresionant *Julius Caesar*, montare implicând participarea a două sute de figuranți.

Lowland Hall pune la dispoziția echipei lui Purcărete nu doar o hală de trei ori mai mare decât Simerom-ul sibian, ci și un spațiu bine întreținut și izolat termic, cu o acustică excelentă. Cum ne aflăm departe chiar și de campusul Universității Heriot-Watt, acolo unde suntem cazați cu toții (artiști, jurnaliști, personal tehnic), ne vom petrece ziua de dinaintea premierei într-o ciudată stare de cantonament, ferii de agitația metropolei și a festivalului. După cele două repetiții din ziua precedentă, actorii s-au obișnuit cu zgomotul produs de motoarele avioanelor ce decolează în apropiere. În timp ce ei se încălzesc ori își pregătesc machiajul, Helmut Stürmer pune la punct ultimele detalii ale magnificelor sale decoruri mobile, astfel încât episodul „Noaptea Valpurgică” să poată fi „gustat” în condiții de maximă vizibilitate și securitate (flăcările și artificiile din spectacol dau multă bătaie de cap organizatorilor). Publicul va pătrunde rapid în... *Noapte*, pe trei căi de acces, și va privi desfășurarea de forțe din gradenele laterale, într-un mod poate ceva mai „disciplinat”, mai puțin interactiv decât la Sibiu. Tot din motive de securitate, harpiile zburătoare vor fi ridicate deasupra spectatorilor cu ajutorul a două... motostivuitoare conduse de mașiniști cărora Lia Manțoc le adaugă în ultima clipă capete... porcine, în acord cu tema celui mai impresionant moment conceput de regizor. Cum proporțiile spațiului de joc sunt cu totul altele acum, nici pe pereții halei nu mai pot fi admirate mai vechile secvențe grafice à la Bosch, ci uriașele măști arcimboldiene împrumutate din *Metamorfozele* lui Purcărete.

Dincolo, în spațiul à l'italienne ce configurează cabinetul de studiu al bătrânului Faust, actorii s-au reunit pentru ultimele repetiții muzicale, pe care le veghează cu exigență compozitorul Vasile Șirli.

Uriași „pantaloni” de pânză neagră delimitează în imensul spațiu expozițional de la Lowland Hall zona de confort a publicului: foaierele și căile de acces spre gradene. Aici, fotografia Mihaela Marin, de curând întoarsă de la Avignon – unde expoziția ei cu imagini din *Hamletmachine* s-a bucurat de succes și i-a adus oferte de noi vernisaje, la Paris și Bruxelles – își pregătește cele douăzeci de planșe surprinzând expresii și gesturi, detalii și planuri generale, „de atmosferă”, un *Faust* recognoscibil și totuși asumat, personalizat, subiectiv. Fotografiiile Mihaelei Marin, reproduse pe afișul și în programul Festivalului, vor fi preluate de nenumărate publicații și îi vor urmări mult timp pe cei care au văzut spectacolul aici, la Edinburgh.

„Pure enlightenment!”

18 august: reprezentația cu numărul 25 din istoria spectacolului și premiera absolută a *Faust*-ului sibian în epicentrul teatral al lumii. Sunt de față importanți critici și jurnaliști de pretutindeni, personalități locale precum Lord Provost, primarul orașului, dar și reprezentantele Institutului Cultural Român, Gabriela Massaci (directoarea ICR Londra) și Irina Ionescu (director general – Direcția Generală Institute Culturale Românești din Străinătate).

Publicul reacționează ca un seismograf sensibil, infailibil. Umorele lui Purcărete pare la el acasă, surprizele și efectele speciale – metamorfozele fulgerătoare ale unui Mefisto androgin, cele șapte... Margarete preadolescente, incursiunea în Noaptea de infern... – aproape totul stârnește în sală perceptibile unde de șoc. Dar mai cu seamă cuplul Ilie Gheorghe–Ofelia Popii, prin care verbul lui Șt. Augustin Doinaș și

Public în „foaier“, înainte de *Faust*, printre fotografiile Mihaelei Marin

Foto: Mihaela Marin

imaginația lui Purcărete dobândesc splendoare, ține publicul cu răsuflarea tăiată. Supratitrarea funcționează impecabil, cu toate că versiunea englezească utilizată pare inadecvată și prăfuită în comparație cu bogăția sensurilor care ne încântă pe noi, cei câțiva spectatori români.

După aplauze, urale, repetate chemări la rampă, exclamații de încântare și blitzuri, întreaga echipă a spectacolului este invitată la recepția oferită de Lord Provost și onorată chiar de Michael Russell, Ministrul scoțian al Culturii. Excitați și guralivi, încărcăți de energia ovațiilor, parcurgem pe jos, în câteva minute, distanța dintre Lowland Hall și Hotelul Hilton. E aproape de miezul nopții și nu mă îndoiesc că, la ora aceasta târzie, aici, la periferia Edinburgh-ului, alcătuim o procesiune destul de bizară.

„Bine ați venit, e petrecerea voastră, o meritați pe deplin!“ Directorul EIF își întâmpină oaspeții cu un zâmbet radios și cu strângeri de mână. E vizibil obosit, dar emoționat și recunoscător. Prezența lui *Faust* la Edinburgh nu e o simplă reușită managerială, ci și, într-o bună măsură, o chestiune de orgoliu, de triumf personal. Într-un univers artistic care nu exclude calculul financiar, ci dimpotrivă, depinde de el, pariul pe un spectacol românesc extrem de costisitor presupune destule riscuri. Dar Jonathan Mills pare obișnuit să riște și să câștige. În martie 2006, numirea sa la conducerea Festivalului, după îndelungata direcție asigurată de Sir Brian McMaster, a produs un șoc în mediile artistice: Mills are doar patruzeci și patru de ani, e născut la Sydney și deține un master în... arhitectură și design acustic. Viziunea lui, însoțită de o elocvență pe măsură, este însă extrem de ambițioasă. După două ediții, afirmă cei ce-l susțin, amprenta sa e deja vizibilă. Lui Jonathan Mills i se datorează reînțegrarea artelor vizuale într-un program în care, oricum, muzica, și nu teatrul, pare

a constitui pilonul central. Fiecare ediție abordează o temă importantă pentru cultura scoțiană, dar e relevantă și la nivel global. Anul acesta, de pildă, *Faust* de Goethe se dovedește a fi opțiunea ideală într-un festival care celebrează Iluminismul (*The Enlightenment*), Edinburgh-ul fiind, în secolul al XVIII-lea, unul dintre centrele Iluminismului scoțian. Potrivit Julianei Engberg, directoarea artistică a Centrului Australian de Artă Contemporană și curator al generosului program de arte vizuale pus sub semnul EIF, tema trebuie înțeleasă într-un sens mai larg, acela de „revelație, indiferent că este vorba de revelație filosofică, spirituală, intelectuală sau chiar bazată pe superstiții”. Din această perspectivă, ideea se dovedește extrem de actuală. Iar *Faust*, fără a o ilustra neapărat, reușește s-o... ilumineze cu prisosință. În fond, n-ar fi exagerat să pretindem că, datorită lui Purcărete, tema Festivalului de la Edinburgh a devenit acum un epitet aflat pe buzele tuturor: „*Pure enlightenment!*”

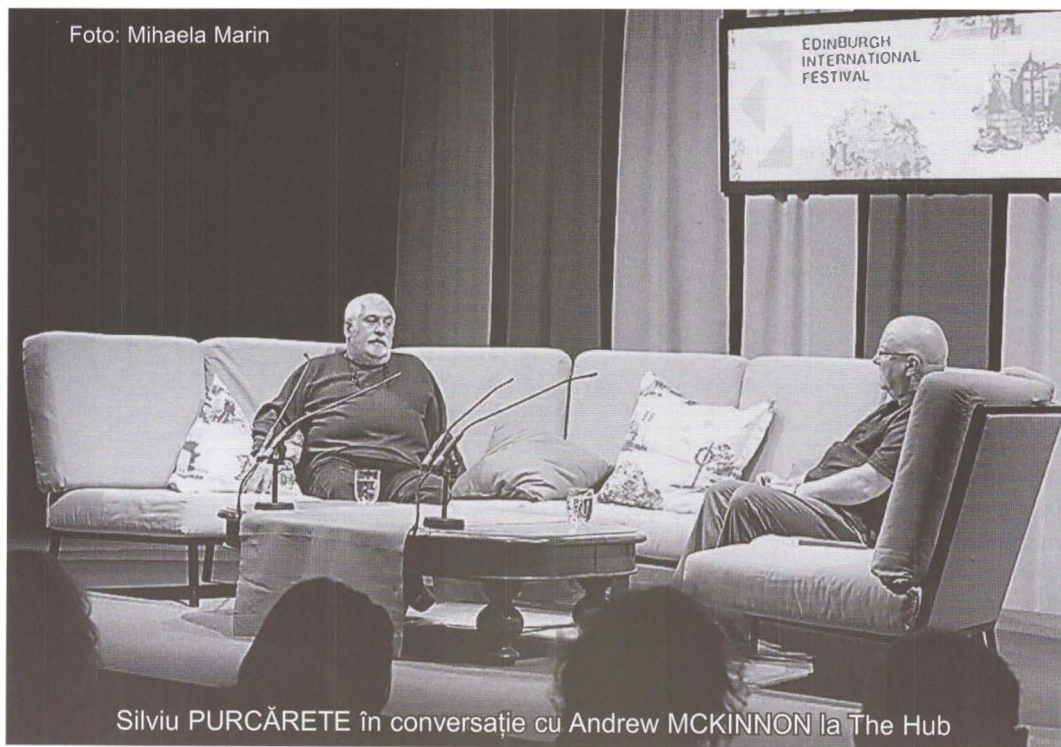
Edinburgh, Itaca lui Purcărete

„Cum e cu puțință să realizezi în România un spectacol cu peste 100 de oameni?”, mă întrebă, cu îndreptățită curiozitate profesională, regizoarea americană Keri Wormald, ce lucrează de ani buni în Fringe ca manager la Promoters' Centre. Ne aflăm în autobuzul 100, cel destinat curselor spre aeroport și, după multe peripeții (Edinburgh e o metropolă cu un trafic de coșmar în această vară, când Princess Street a fost blocată, în plin sezon turistic, pentru lucrările la o viitoare linie de tramvai), ajungem, în fine, la Lowland Hall Ingliston. Keri e doar una dintre nenumăratele persoane care încearcă, seară de seară, să găsească un bilet în plus la *Faust*. Și e printre puținele ce izbutesc. La jumătatea reprezentației – când Cristian Stanca („locotenentul Diavolului”, cum îl numește, în glumă, Silviu Purcărete) ne invită să îl urmăm în „Noaptea Valpurgică” – se întoarce spre mine și îmi șoptește, copleșită de emoție: „Acesta ar trebui să fie spectacolul anului”. O zi mai târziu, performanța Ofeliei Popii este recunoscută printr-un important Herald Angel Award. Ceremonia are loc la Edinburgh Theatre Festival, edificiu a cărui fațadă de sticlă îți atrage atenția pe nervoasa arteră Nicholson Street. Inițial, aici se găsea Empire Palace Theatre, devastat în 1911 de un incendiu în care și-a pierdut viața și Lafayette, celebru iluzionist al vremii. Misterioase racorduri cu existența lui *Faust* par să ne însoțească în cele mai neașteptate împrejurări...

Obsesia proporțiilor monumentale, atribuită regizorului român, dar considerată, în egală măsură, o marcă a teatrului est-european, va stăruii și la întâlnirea pe care Silviu Purcărete o are cu publicul Festivalului, în penultima zi de turneu. Aceste „conversații cu artiștii invitați” – modul important al programului conceput de Jonathan Mills – sunt găzduite de faimosul The Hub, care domină Castlehill și capătul de sus al lui Royal Mile. La origine locaș de rugăciune gotic, The Hub a fost renovat în interior de arhitectul Benjamin Tindall și a devenit în urmă cu zece ani sediul central al Festivalului (unde, pe lângă casele de bilete și biroul de presă, se găsesc cafenele și restaurante). Întâlnirea are loc într-o sală amenajată sub turlă. Sunt de față vreo optzeci de persoane. Mulți recunosc că, deși nu au văzut încă *Faust*, au plătit 6 lire sterline pur și simplu pentru a-l asculta pe regizorul român despre care vinuește tot Festivalul.

„Decorul” e pregătit, într-adevăr, ca pentru o conversație amicală între oameni care se cunosc bine și își respectă interlocutorul. Andrew Mckinnon, profesor la Birkbeck College (University of London), om de teatru apropiat Festivalului, modelează întâlnirea cu un artist recunoscut pentru reticența sa față de cei porniți să-l descoasă. Înaintează cu prudență tandră, reamintindu-le celor de față parcursul

Foto: Mihaela Marin

Silviu PURCĂRETE în conversație cu Andrew MCKINNON la The Hub

Silviu PURCĂRETE împreună cu Theodor PALEOLOGU, Ministrul Culturii

Foto: Mihaela Marin

unui creator obișnuit cu scenele britanice și scoțiene. De la acel revelator *Ubu Rex* cu scene din *Macbeth* al anilor '90, primul său spectacol prezentat la Edinburgh, la *Danaidele*, *Decameronul*, *Phaedra*, *Orestia*, și de la *Parsifal*, montat la Scottish Opera din Glasgow, la *Macbett* de Ionesco, pus în scenă la Royal Shakespeare Company – reperatele sunt necesare și îmlânzesc imaginea „străinului” Purcărete. Într-un fel, Edinburgh ar putea fi considerat Itaca regizorului român.

Prima întrebare speculează, așa cum era de așteptat, apetența pentru urieșesc a regizorului. Un clișeu pe care Purcărete îl parează elegant: „Nu știu exact ce înseamnă «proportii monumentale». Textul e singurul care îmi impune dimensiunile unei montări. În cazul lui *Faust*, am luat de la bun început decizia de a nu crea spectacolul pe o scenă italiană. Ideea implicării publicului a existat și ea de la început, de aceea am avut nevoie de un spațiu foarte mare”. Mckinnon remarcă, în plus, afinitatea lui Purcărete pentru textele clasice, atât de rar trădată de-a lungul carierei sale. Spre încântarea audienței, regizorul pariază din nou pe cartea unei sincerități șfichiuitoare: „Nu am priceperea de a descoperi textele «proaspete», nu știu ce să fac cu aceste texte”. Prin urmare, „Faust e relevant în zilele noastre?”, insistă Mckinnon. Iar Purcărete răspunde, dezvoltându-și concepția de spectacol: „Toată lumea cunoaște mitul. Noi am lucrat, de fapt, pe o adaptare a poemului lui Goethe, pornind de la o traducere foarte modernă, poetică și plină de umor. Ne-am concentrat pe relația dintre Faust și Mefisto și pactul încheiat de cei doi. Ce înseamnă acest pact, în fond? La Goethe, subiectul lui e foarte ambiguu (în paranteză fie spus, soluția scenică găsită de Purcărete, cu un Mefisto jucând rolul de *businessman* care scoate la țanc contractul pregătit în geanta-diplomat, a amuzat publicul scoțian la fiecare reprezentație – *n.m., A.D.*). Atunci când Mefisto își face apariția, Faust nu își mai dorește nimic, nu mai vrea decât să moară. Mefisto încearcă să-l convingă că mai are totuși o dorință, aceea de a afla ce e «dincolo». Nimeni nu știe ce îi spune lui Faust despre acest «dincolo» și, de aceea, în spectacol, îi șoptește secretul la ureche. În termeni teatrali, acest «dincolo» ar putea fi tradus prin *backstage* (culise). Prin urmare, Mefisto e un personaj teatral, el nu e Diavolul. E doar un clown de teatru, al cărui talent constă în a manipula trucuri extrem de simple. Aceasta este cheia montării noastre: «Noaptea Valpurgică» nu e altceva decât un bâlci popular, ca bâlciurile din copilărie ori din filmele lui Fellini. Pentru mine, *Faust* e o metaforă a teatrului”.

Cuvintele lui Purcărete descurajează ifosul „marilor interpretări”. Totul pare limpede și cum nu se poate mai just când îl ascuți pe regizor, deși cheia pe care ți-o oferă el e, până la urmă, una înșelătoare, căci nu-ți descuie toate porțile. Dacă nu ai curiozitatea de a afla pe cont propriu ce se găsește dincolo de canaturile imense ale decorului, de poarta întredeschisă ademenitor, întâlnirea cu *Faust* e ratată.

Faust înseamnă, în mare măsură, și această călătorie în care ne angajează „Noaptea Valpurgică”. Acesta este sensul „promenadei” promise de toate materialele promoționale ale spectacolului. „De ce ați optat, pentru o revenire atât de prozaică a publicului din «Noaptea Valpurgiei?»”, îl întreabă Andrew Mckinnon pe regizor. Purcărete argumentează: „Faust e un orb aflat sub vraja lui Mefisto, victima iluziei create de acesta, a unei farse ieftine. Toată această experiență nu îi aduce decât moartea”. Publicul resimte deziluzia protagonistului la modul cel mai concret: regăsindu-și locurile din sală pentru a urmări ultima parte a spectacolului. Dar șocul „Noptii” continuă în chip diferit: calitatea atenției sale este cu totul alta acum, căci așteptările au fost depășite și rezistențele înfrânte de-a lungul acestui itineraș pe cât de scurt, pe atât de intens.

Andrew Mckinnon subliniază „echilibrul atent dintre umor și tragedie”, amintind, de pildă, jocul aproape copilăresc al lui Mefisto cu trupul țepăn al lui Faust, atunci când, într-o secvență de veritabil gag, se chinuie să-l înghesuie în sicriu. Pentru Purcărete, Mefisto e „un personaj versatil, deopotrivă comic și tragic”. În fond, amintește el, „sunt multe jocuri de cuvinte în traducerea pe care am pus-o în scenă, așa cum, de altfel, e mult umor în Faust. Goethe însuși râdea foarte mult, imaginea lui de german sobru nu e decât un clișeu. O bună parte dintre scrierile sale merg în această direcție a combinației de filosofie și lucruri amuzante.”

Conversația nu durează mai mult de o oră. Deși răspunde curiozităților cu un neastâmpăr abia disimulat, Purcărete dezvăluie detalii despre cariera și maniera sa de lucru pe care multe alte interviuri le trec sub tăcere. Nu lipsesc, desigur, întrebările referitoare la schimbarea de regim politic traversată de România și, implicit, la schimbările înregistrate în sistemul nostru teatral. „Lucrând în Occident, nu te simți niciodată ca într-o mare familie”, admite regizorul, comparând, de pildă, perioada sa de lucru în Franța cu experiențele din țară.

Chestionat asupra metodei sale de lucru cu actorii, Purcărete face elogiul improvizăției: „dau teme, un cuvânt ori un cadru pe care ei le pot dezvolta, iar din aceste exerciții se pot ivi mici detalii clarificatoare pentru ansamblul spectacolului: acesta este, cel puțin, modul meu de comunicare cu trupa sibiană”. Andrew Mckinnon remarcă îndeosebi jocul magnific al Ofeliei Popii și al lui Ilie Gheorghe, calitățile vocale și fizice pe care aceștia le demonstrează. Purcărete se retrage cu modestie în umbra actorilor săi, invocând „armonia unică dintre doi actori care fac parte din generații și școli de teatru diferite”. E modul său elegant de a ieși din scenă, lăsând spectacolul să vorbească de la sine.

*

Cele o mie și una de nopți ale aventurii cu *Faust* se apropie, pentru noi, de sfârșit. În timpul liber, cutreierăm în neștire pe străzile orașului cosmopolit, crescut pe o stâncă vulcanică, dintr-o grămadă de cocioabe adunate în jurul unei fortărețe. Încercăm o senzație stranie, de necunoscut și familiaritate, la fel ca atunci când ne mișcăm, asemenea unor liliputani, printre decorurile lui Helmut Stürmer: clădirile vechi, în stil medieval, victorian ori georgian, și acele *closes* – străduțe înguste și întunecoase, care divid structurile înalte – din Old Town... verdele crud al pajștilor, contrastând cu cenușiul, albastrul închis, granitul arhitecturii maiestuoase, solide. „Atena cea gri a Nordului” are cerul brăzdat fie de nori și ploaie, fie de pescăruși. Numai aici e posibil să înțelegi de ce spectacolul lui Silviu Purcărete putea fi – cum, de altfel, a și fost socotit – o creație pe măsura unui Festival, dar și a unui oraș ieșit din comun.

III

Constantin Chiriac (directorul Teatrului Național „Radu Stanca“): „Înainte și după *Faust*”

„Cred că acesta e cu adevărat momentul de grație al teatrului românesc. Ne-am obișnuit să gândim la modul triumfalist, dar, de data aceasta, este vorba de o prezență extraordinară în cel mai important festival al lumii. *Faust* a fost spectacolul cel mai căutat la Edinburgh și a existat o lungă listă de așteptare pentru cei care încercau să mai obțină un loc la ultimele reprezentații. A fost vizionat de multe personalități, iar o dovadă e și faptul că sunt contactat zilnic de agenți și producători

care îmi propun diferite proiecte. Aseară (22 august – *n. red.*), Lord Provost, Primarul orașului Edinburgh, a oferit o recepție în onoarea domnului Theodor Paleologu, Ministrul Culturii. Lady Provost, care este probabil cel mai bun agent al teatrului românesc în clipa de față, încerca să-i dovedească domnului Ministru că de acum înainte se va vorbi despre Festivalul de la Edinburgh de până la *Faust* și despre Festivalul de la Edinburgh de după *Faust*. Lady Provost îl felicita în același timp pe Jonathan Mills pentru faptul că Festivalul, care anul trecut nu a avut în program spectacole în măsură să uluiască, s-a întors, iată, către marile producții. Am fost întrebat de un jurnalist de acasă dacă într-un an de criză e bine ca lumea să cheltuiască atât de mulți bani pentru promovarea unui spectacol. Cred că acum cel mai important lucru este investiția în cultură. Este o investiție sănătoasă, care dă vizibilitate, creează o platformă de dialog și dezvoltă totodată zona turismului. Edinburgh este cel mai bun exemplu pentru felul în care o comunitate poate fi transformată integral printr-o acțiune culturală.

Ce se va întâmpla mai departe? Festivalul de la Edinburgh, Teatrul Național «Radu Stanca» și Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, împreună cu Festivalul de Teatru de la Dublin, cu parteneri din Belfast și din Napoli, au pus deja la cale o coproducție internațională pentru 2011–2012: *Călătoriile lui Gulliver*, în regia lui Silviu Purcărete."

Așteptări și reacții. Spectatorii despre *Faust*

Un domn în vârstă: „Un spectacol minunat și foarte bine jucat. Poate că ar fi meritat să fie mai bine promovat. Eu știam foarte puține despre el, numai ceea ce citisem în programul Festivalului”. Completarea soției: „Dar în același timp mi s-a părut cu atât mai excitant cu cât nu știam la ce să ne așteptăm”.

Două studente la o facultate de teatru, aproape simultan, pe un ton febril: „Uriaș! Wow! Și ce aplauze! Cu adevărat extraordinar! Au fost cele mai lungi aplauze din viața mea! Iar promenada din «Noaptea Valpurgică» a fost ceva copleșitor! Mi-au plăcut actorii, amândoi sunt foarte buni și se completau atât de bine! Sunt fericită că am venit. Cu oricine mă întâlneam, rămânea absolut uimit: Cum, ai bilet la *Faust*?!”

Jurnalistă la BBC, surprinsă că un alt jurnalist îi cere părerea: „A fost o producție spectaculoasă, în mod sigur cea mai mare din Festival. Pentru noi e neobișnuit să vedem spectacole de teatru aici, la Ingliston, ultima dată s-a întâmplat cu aproape 20 de ani în urmă, când Peter Stein a prezentat *Julius Caesar*, cu o distribuție de vreo 200 de actori. E grozav să poți dispune de un asemenea loc în Edinburgh, unde fiecare se luptă să câștige un spațiu teatral, e grozav să ai o arenă de joc imensă”.

Un alt domn în vârstă: „Un spectacol pur și simplu impresionant. Și destul de neobișnuit pentru noi. Regizorul a pus accent pe câteva aspecte ale poveștii lui Goethe. E clar că nu poți pune în scenă toată piesa, dar ceea ce a ales a fost fantastic. Nu am fost foarte sigur la început, dar am avut timp destul să mă gândesc înainte de a-mi forma o părere”.

Un tânăr întrerupt din discuția cu prietenii săi: „Mi-a plăcut mult, teribil de emoționant! Lirismul primei părți, de parcă cei doi actori ar fi cântat pe o singură voce, a fost incredibil! Prestația lor a fost incredibilă, vocile și mișcarea lor pe scenă – absolut uimitoare, și adâncimea montării, și anvergura producției... Nu apucasem să citesc nicio cronică, nimic. Am venit la *Faust* direct de la aeroport,

sunt născut în Edinburgh, dar acum locuiesc la Londra și primul lucru pe care l-am făcut a fost să vin aici. Despre spectacol am auzit de la diverși cunoscuți, o parte dintre ei lucrează pentru Festival și știam încă de anul trecut că va fi jucat la Edinburgh, așa că mi-am pus de mult în gând să vin să-l văd”.

Un grup de producători (râzând): „Trebuie să știți că vorbiți cu niște profesioniști ai pieței teatrale... Decorul a fost excelent, spațiul găsit pentru a prezenta acest *Faust* a fost foarte potrivit și accesibil. Lowland Hall are o acustică fantastică. Un spectacol foarte puternic. Ar trebui să aibă însă mai mult de cinci reprezentații. Să aduci o distribuție atât de mare, să investești atât de mult ca să vii aici, într-un oraș atât de vibrant cum e Edinburgh... *Faust* putea fi programat și trei săptămâni, cu casa închisă! Știu că e foarte dificil, dar pe lângă costurile pentru a veni până aici și a construi tot acest dispozitiv, cazarea este capitolul cel mai ușor de asigurat. E păcat, pentru că mai sunt mulți care vor să vadă spectacolul”.

Scott Johnston, profesor de actorie la Telford College din Edinburgh, o figură familiară oamenilor de teatru români: „Se întâmplă foarte rar să vezi – mai ales la prima reprezentație, când sunt mulți invitați, jurnaliști – oameni ridicându-se în picioare și aplaudând. Reacția a fost extraordinară, dar cred că nimeni nu a mai văzut acest gen de teatru. Un teatru de o mare calitate imagică, un adevărat circ macabru. Și doi actori cu o relație extraordinară. Ce e grozav la acest festival e că poți să vezi teatru din Europa de Est, unul dintre cele mai bune. Silviu Purcărete e cu siguranță printre primii cinci regizori de top din lume, la ora actuală”.

Keri Wormald, regizoare americană și promotor în Fringe, mi-a trimis acest mail pe care l-am găsit când am revenit în țară: „*Faust* a fost vârful ediției din 2009 pentru mine, și am văzut deja mai mult de treizeci de spectacole. Ca regizor profesionist, m-a impresionat atenția extrem de afectuoasă pentru detaliu. Fiecare moment era coregrafiat într-un mod sofisticat, dar organic. Ca spectator, am fost profund emoționată. Acest *Faust* e motivul pentru care continuăm să frecventăm teatrul – cu speranța că vom fi de fiecare dată emoționați în acest fel. De când am văzut spectacolul mă simt de parcă aș fi fost în infern – infernul lui Goethe. Am nevoie să ascult muzică clasică și să mă uit periodic în oglindă ca să mă conving că m-am întors pe pământ și că nu mi-a crescut pe umeri un cap de porc”.

(A consemnat A.D.)

IV

Presa britanică despre *Faust* (materiale puse la dispoziție de Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu)

„Mi-aș vinde sufletul să mai văd acest *Faust* o dată. Cea mai uluitoare experiență teatrală a acestei (sau, se poate spune, a oricărei) vieți, *Faust* (la Ingliston Lowland Hall) a înfierat și a paralizat ca o smoală fierbinte aplicată direct pe piele. Această producție, desfășurată într-un hangar de lângă aeroport, ne-a fascinat și ne-a vrăjit pe cei mai mulți dintre noi, și m-a întristat în privința unui singur lucru. Poate nu o să mai văd niciodată în viață un eveniment mai impresionant și mai teatral.” (*The Observer*, 23 august 2009)

„Uluitor și răvășitor, acest *Faust* este un adevărat spectacol. De la început și până la sfârșit, piesa regizorului Purcărete, adaptare după drama lui Goethe, este tulburătoare. Decorul lui Helmut Stürmer este o parte integrantă a acestei atmosfere,

piesa debutând în sala de clasă a lui Faust, rece și austeră. Producția devine o experiență copleșitoare în care personajele tulburătoare, costumele și muzica stranie răscolește publicul încontinuu. [...]

Din distribuția de 120 de actori, Ofelia Popii iese în evidență. Personajul Mefisto creat de ea este impresionant și copleșitor, o prestație de talie mondială. Vocea ei apăsătoare și mișcările fac ca prezența ei să fie simțită pe scenă chiar și atunci când se ascunde în tenebre.” (*The Herald*, 22 august 2009)

„Este atât de captivant, încât aproape că ești gata să îți vinzi sufletul diavolului doar ca să continue succesiunea de imagini grandioase. *Faust*-ul lui Goethe în versiunea lui Silviu Purcărete este o adevărată fantezie vizuală seducătoare și probabil nu veți observa că el și-a vândut propriul suflet spectacolului. Dar ce spectacol, cu o serie de miraje și trucuri ce te fac să te simți ca și cum ai fi căzut într-un vis real – sau un coșmar.” (*The Guardian*, 20 august 2009)

„Nu am mai văzut o montare atât de complexă, fenomenală, de când Janusz Wisniewski a adus spectacolul *The End Of Europe* la Fringe, în 1985, iar *Faust*-ul lui Purcărete are o mare bogăție de semnificații pe măsura impactului său visceral. (La urma urmelor, spectacolul reușește chiar să îi aducă lui Faust mântuirea.) Această producție a Teatrului Național «Radu Stanca» din Sibiu este deja vândută integral, dar sfātuiesc din tot sufletul pe oricine care se află la o distanță mică de Edinburgh să apeleze la toate sursele care îi vin în minte pentru a obține un bilet.” (*Financial Times*, 20 august 2009)

„Ofelia Popii face un tur de forță ca un Mefisto ce transcende sexele, un Mefisto care pare bărbat la început, iar apoi își scoate costumul pentru a dezvălui atât sânii de femeie, cât și sex de bărbat. Vocea sa răgușită, versatilitatea și carisma sa creează un personaj deconcertant, care pare venit dintr-o lume infernală.” (*The Telegraph*, 19 august 2009)

„Dacă organizezi un festival cu tema «Iluminismul», atunci tragedia lui Faust (savantul neobosit și arogant care își vinde sufletul diavolului) trebuie să fie inclusă în program. Și acum, ea vine la Edinburgh într-o versiune a regizorului Silviu Purcărete, și al său Teatru Național «Radu Stanca» din Sibiu, care este cu siguranță unul dintre cele mai impresionante spectacole montate de Festivalul de la Edinburgh, Secțiunea oficială. Dar el oferă, de asemenea, o adaptare a poveștii la secolul XXI, în care diavolul Mefisto este învins de forțele inocenței.” (*The Scotsman*, 19 august 2009)

„Este greu să nu fii impresionat de montarea lui *Faust* de la Festivalul Internațional de la Edinburgh. O producție atât de imensă, încât a trebuit montată la Lowland Hall din Ingliston, te lasă după două ore și jumătate de spectacol dezlănțuit ușor epuizat și puțin copleșit. De la studenții cu fețele albe ca varul așezați în băncile victoriene din sala de clasă uriașă plină de ziare, la creaturile cu cap de porc în haine albe și trupurile pulsânde mișcându-se în timp, până la chicotele lui Mefisto, spectacolul este o înlănțuire de festinuri vizuale.” (*BBC*, 18 august 2009)

Turneul Teatrului Național „Radu Stanca” la Festivalul Internațional de Teatru de la Edinburgh (18–22 august 2009) a fost sprijinit de Guvernul României, Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național și Institutul Cultural Român.

Foto: Mihaela Marin

Helmut STÜRMER, Lia MANȚOC și Cristian STANCA

Foto: Mihaela Marin

Gabriela MASSACI, directoarea ICR Londra, Constantin CHIRIAC, directorul TNRS, Michael RUSSELL, Ministrul scoțian al Culturii și Jonathan MILLS, directorul EIF